

Teresa Janicka-Panek

Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi

ORCID ID: 0000-0001-7526-9002

PRIORYTETY PEDAGOGICZNYCH POWINNOŚCI CZYLI PROFESJONALNA GOTOWOŚĆ PEWNEGO PEDAGOGA

PRIORITIES OF PEDAGOGICAL DUTIES
OR PROFESSIONAL READINESS OF A PEDAGOGUE-SCIENTIST

ПІОРИТЕТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ
АБО ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА

*A gdyby tak się wdrzeć na umysłów górę, Gdyby stanąć na ludzkich myśli piramidzie,
I przebić czołem przesądów chmurę, I być najwyższą myślą wcieloną...*

J. Słowacki, „Kordian”

1. Wstęp

XXI wiek nazywany jest wiekiem edukacji. Rozwój, zmiany i przekształcenia sprawiają, że każdy w ciągu swojego życia będzie musiał wielokrotnie stawiać czoła nowym wyzwaniom. To stwarza konieczność uczenia się przez całe życie, rozwijania i uaktualniania posiadanych umiejętności, uzupełniania wiedzy, zdobywania nowych kompetencji. Coraz częściej pojawiają się głosy o potrzebie stworzenia takiej edukacji, w której kreatywność i docenienie ludzkich zdolności (indywidualności) będzie podstawą modelowania sylwetki zawodowej nauczycieli oraz uczestników procesu edukacyjnego.

Wybór zawodu nauczyciela oznacza założenie i gotowość do uczenia się przez całe życie, dostosowywanie swojego stylu pracy pedagogicznej do potrzeb i możliwości odbiorców, do zmieniającego się ciągle kontekstu społecznego, korzystanie z nowoczesnych technologii kształcenia.

Dotychczasowy powód przychodzenia do szkoły oraz na uczelnię przestał mieć znaczenie; przy niemal nieograniczonym dostępie do mobilnych

technologii i informacji (Internetu) nie mogą być one (szkoła/uczelnia) definiowane jako miejsce zdobywania wiedzy. Bezpowrotnie odebrano instytucjom edukacyjnym monopol na jej przekazywanie, stąd konieczność poszukiwania nowoczesnego modelu kształcenia.

Nic więc dziwnego, że wzrasta zainteresowanie różnych gremiów kompetencjami zawodowymi nauczycieli, w obliczu nowych zadań i wyzwań cywilizacyjnych, a także z uwagi na zmieniający się podmiot oddziaływań pedagogicznych – dziecko/uczeń/student (Janicka-Panek, 2017; Sałata & Bojanowicz, 2017).

Nauczyciel to zawód zaufania publicznego. Nie powinny go uprawiać osoby przypadkowe. Tymczasem kształcenie nauczycieli pozostawia wiele do życzenia; sposób rekrutacji, brak rozmów kwalifikacyjnych promuje często osoby nijakie, które nie rozumieją celu spotkania z uczniem. Współczesne czasy charakteryzują się systematycznie rosnącymi wymaganiami wobec szkoły i nauczycieli, czego odzwierciedleniem są liczne głosy teoretyków, praktyków i empiryków z obszaru pedeutologii oraz profesjografii. Odnoszą się one przede wszystkim do profesjonalizmu osób zarządzających i pracujących w szkole na wszystkich etapach edukacyjnych. W związku z tym trwają ustawiczne poszukiwania koncepcji kształcenia nauczycieli w uczelniach wyższych, by w sposób optymalny przygotować kandydatów do zawodu nauczyciela; w tym nauczyciela akademickiego.

Zagadnienie to było, jest i będzie przedmiotem zainteresowań badawczych między innymi tej miary pedagogów i pedeutologów, co Banach (2001), Duraj-Nowakowa (2011), Kwiatkowska (1997a, 1997b), Kwiatkowski (1998), Kwieciński (1998), Lewowicki (2004), Niemiec (2005), czy Śliwerski (2014).

Od kilku lat obserwujemy zainteresowanie profesjografią, a w niej, także w pedeutologii, dyskusje na temat gotowości zawodowej nauczyciela. Na tym gruncie istotne pytania stawia K. Duraj-Nowakowa (2011), proponując rozumienie owej gotowości jako pewnego (optymalnego na dany moment) stanu wiedzy, umiejętności i postaw kandydata do zawodu nauczyciela.

Efektywna i skuteczna działalność nauczycieli była, jest i należy przewidywać, że nadal będzie, przedmiotem zainteresowań badawczych Teoretyków, Empiryków i Praktyków pedagogiki. Światło uwagi kierowane jest również na okres poprzedzający zawodową aktywność nauczycieli, na przygotowanie kandydatów na nauczycieli w szkołach wyższych. Oceny owego przygotowania nie są satysfakcjonujące, zarówno po stronie studentów jak i uczelni, tudzież nauczycieli akademickich.

2. Gotowość profesjonalna – ujęcie teoretyczne i metodologiczne

K. Duraj-Nowakowa (2011) twierdzi na podstawie badań, że „w systemie przygotowywania do funkcji nauczyciela zadanie kształtowania gotowości profesjonalnej w literaturze z pedagogiki szkoły wyższej nadal nie jest należycie doceniane”. Okazuje się, że na drodze do konstruowania naukowej teorii kształcenia pedagogicznego trzeba rozwiązać jeszcze wiele istotnych problemów, wśród których – jak sądzę – interesujące nas zagadnienie zajmuje jedną z ważniejszych pozycji. Tymczasem metodyka kształtowania profesjonalnej gotowości przyszłego nauczyciela w szkole wyższej nie została dotąd pedagogicznie zastosowana wystarczająco, choć potrzeby w tym zakresie są coraz wyraźniejsze.

Pod pojęciem profesjonalnej gotowości do działalności pedagogicznej rozumiemy „taki stan osobowości nauczyciela, który aktywizuje jego działalność i daje możliwość samodzielnego podejmowania decyzji. Gotowość zawodowa przejawia się w umiejętności wydajnej realizacji czynności, opierających się na nagromadzonych wiadomościach, umiejętnościach i doświadczeniu. Istota gotowości zawodowej polega na tym, że gotowość stwarza możliwość przyjęcia najlepszych rozwiązań w zależności od sytuacji pedagogicznych – odpowiednio do celów, motywacji i zadań działalności. (...) Problem profesjonalnej gotowości to zarazem problem regulacji i samoregulacji całokształtu działalności pedagoga” – jak zauważa Autorka (Duraj-Nowakowa, 2011).

Mimo upływu ponad 20 lat teoretycznego i praktycznego zgłębiania zagadnienia gotowości zawodowej pedagogów, nadal borykamy się z niedostatkami przygotowania kandydatów na nauczycieli do zawodu. Tym bardziej, że zmienia się kontekst społeczno-ekonomiczny istotnie modelujący warunki wychowania w rodzinie oraz sylwetkę dziecka/ucznia oraz wymusza analogiczne zmiany w osobie nauczyciela. Profesor Nowakowa, cyklicznie powracając do tematu gotowości zawodowej, przywołując zjawiska, stany, procesy, zdarzenia, cechy osób (studentów oraz nauczycieli; także nauczycieli akademickich), pragnie wzmocnić refleksje, pobudzić motywacje i zachęcić do aktywności adresatów książki, tj. studentów, kandydatów do profesji pedagogicznych a może i innych kierunków oraz specjalności nauczycielskich, funkcyjnych nauczycieli, dyrektorów szkół i placówek oświatowych, pracowników nadzoru pedagogicznego, doradców metodycznych oraz pracowników naukowo-dydaktycznych szkół wyższych.

Argumentów przemawiających za tym, by poważnie traktować doniesienia badawcze profesjografii, można i należy doszukiwać się w zadaniach badawczych, które wytyczyła Autorka publikacji (2011):

1. Zanalizować i zinterpretować zebrane materiały z literatury specjalistycznej na temat stanu wiedzy o procesie kształcenia profesjonalnej gotowości studentów.

2. Sprecyzować przesłanki metodologiczne badań nad metodyką kształcenia gotowości studentów.

3. Zbadać współzależność efektywności działalności pedagogicznej oraz stopnia profesjonalnej gotowości studentów i nauczycieli.

4. Zanalizować proces kształtowania i samokształtowania w szkole wyższej gotowości studentów.

5. Podjąć próbę wyprowadzenia uogólnień i konkluzji oraz postulatów w toku dyskusji nad wynikami studiów literaturowych oraz badań własnych.

Istnieje bliski wzajemny związek gotowości i działalności pedagogicznej; stąd wyprowadzony wniosek o tym, że gotowości zawodowej nie można studiować oddzielnie, a tylko uwzględniając te wzajemne relacje, zależności z działalnością pedagogiczną studentów – podkreśla K. Duraj-Nowakowa.

Okazuje się, że potrzeby i motywy odgrywają ważną rolę w powstawaniu, doskonaleniu i umacnianiu gotowości zawodowej do działalności pedagogicznej. W przygotowaniu kandydatów do zawodu nauczyciela/pedagoga szczególne znaczenie ma system wartości zawodowych, jak również zainteresowań poznawczych nauczyciela. Zrealizowany przez K. Duraj-Nowakową program eksperymentalny świadczy o tym, iż istnieje wzajemna zależność między poziomem gotowości zawodowej a działalnością pedagogiczną i postawą nauczycieli.

Gotowość profesjonalna jest istotną przesłanką celowości i efektywności działania. Wysoki poziom jej ukształtowania pomaga początkującemu nauczycielowi skuteczniej wypełniać obowiązki zawodowe, w celowy i uzasadniony sposób wykorzystywać wiadomości, doświadczenie, modyfikować czynności zawodowe odpowiednio do powstających sytuacji pedagogicznych. Tak przygotowany nauczyciel (pragmatyk) traktuje/praktykuje nową, czasami zaskakującą sytuację edukacyjną, jako wyzwanie możliwe do rozwiązania, poszukuje metod interwencji wychowawczej, nie pozostaje bezradny.

Profesor Nowakowa przedstawia prawdziwą kwintesencję refleksji przez próbę przedstawienia modelu/projektu systemu kształtowania profesjonalnej gotowości pedagogów.

Autorka podkreśla znaczenie takiej czynności, jak planowanie, w odniesieniu procesu kształcenia gotowości studentów do działalności pedagogicznej, w interpretacji systemowej. Przywołuje adresatów tych refleksji: kierownictwo uczelni, nauczycieli akademickich, także pracowników administracji i obsługi;

od ich współpracy oraz pojmowania swojej roli w szkole wyższej zależy przecież stan planowania i planów (siatek oraz programów studiów, itp.).

Każdy nauczyciel akademicki posiada możliwość osobistych odniesień i zastosowań podczas przygotowywania nowych przewodników, sylabusów, planowania rozwojowych zadań edukacyjnych dla studentów, podczas zajęć ze studentami, w zakresie autoanalizy warsztatu pracy nauczyciela akademickiego, w obszarze prognozowanego i nieodzownego doskonalenia zawodowego.

Wskazane byłoby, by nauczyciel akademicki wykazywał się umiejętnością systemowego analizowania problemu/problemów, dostrzegania kontekstów i płaszczyzn, zauważania centrów i obrzeży, integralnego ujęcia zagadnienia kształcenia i kształtowania swojej profesjonalnej gotowości, zestawiał wymagane komponenty aktywności naukowej: teoria – metodologia – empiria – praktyka z wynikami autooceny, dając tym samym wyraz odpowiedzialności zawodowej.

Długotrwałość i nadal aktualność podejmowanej problematyki warto dostrzec w kontekście europejskich ram kwalifikacji zawodowych, próby systemowego uporządkowania procesu planowania kształcenia w szkołach wyższych, opracowywania planów studiów, poczynając od doprecyzowania wizerunku (sylwetki) absolwenta, a więc w tym, co najogólniej bywa nazywane pracą człowieka.

3. Profesjonalna gotowość Pedagoga – Nelli G. Nyczkało w optyce polsko-ukraińskich/ukraińsko-polskich i osobistych odniesień

Człowiek nie tylko w sposób bezpośredni uobecnia się w swych samoistotowych (wsobnych) lub osobowych (afiliacyjnych) formach bycia, ale również czyni to w sposób pośredni, pod postacią samoobiektywizujących śladów oraz wytworów sprawczej aktywności i pracy – stwierdza J. Gara (2017). Dodaje także za M. Buberem: *praca staje się więc czynnikiem pośredniczącym między człowiekiem a tym, co zewnętrzne względem niego samego*. I jako czynnik pośredniczący praca jest tym, co wyraża się w zdolności warunkowania i stwarzania sposobu bycia człowieka, form życia zbiorowego oraz świata przyrodniczego. (...) Również w zobiektywizowanych sposobach i efektach pracy odnajdujemy uobecniony ślad i odbicie miary samego człowieka (s. 19).

Wszystkie te wyżej wymienione komponenty profesjonalnej gotowości zawodowej oraz ślady systematycznie wykonywanej pracy naukowej i organizacyjnej dostrzegam od lat w osobie Profesor Nelli G. Nyczkało, z którą współpracuję od 2004 roku na gruncie polsko-ukraińskim/ukraińsko-polskim, realizując zadania zawodowe.

Personalizm pracy Profesor Nelli G. Nyczkało kształtuje się za sprawą wartości uniwersalnych, materialnych i religijnych. Jak zauważają A. Solak i J. Bluszcz (2017) „personalistycznie odczytywane przygotowanie do pracy, jej wykonywanie i jej owoce, a także doradztwo zawodowe dają gwarancję satysfakcji człowieka i przyczyniają się do właściwych relacji międzyludzkich, będąc gwarantem ładu społecznego” (s. 9).

Z okazji jubileuszu 80-lecia urodzin Prof. Nelli G. Nyczkało mogę pozwolić sobie na chwile miłych i otulonych ciepłymi emocjami refleksji. Za nami lata długotrwałych kontaktów i lata wspianiałej, konstruktywnej współpracy, co pozwala mi postrzegać Panią Profesor, jako OSOBEĘ wyjątkową, cechującą się takimi właściwościami jak skromność, życzliwość, chęć niesienia pomocy i bezgraniczne oddanie sprawom i ludziom. Do kolejnej grupy zalet, w naturalny sposób wpływających na relacje z innymi, zaliczyłabym takt pedagogiczny i wysoką kulturę osobistą. W towarzystwie Pani Profesor zawsze chętnie przebywam, obserwując jak ważną dla Niej kategorią jest czas – nigdy go nie marnuje... Zazdroszczę Jej tej ciekawości poznawczej wobec świata: ludzi i rzeczy, będącej wynikiem pokory osobistej i zawodowej wobec ogromu wiedzy i wszechświata. Podziwiam pracowitość i talent organizacyjny, objawiający się w podejmowaniu trafnych i cennych decyzji, nieustanną wiarę w człowieka, chęć upowszechniania idei św. Jana Pawła II, gotowość do świadczenia prawdy wobec nieprzyzwoitości tego świata i ludzi żyjących w zakłamaniu.

Talent menedżerski i prakseologiczne podejście w życiu zawodowym i osobistym sprawiają, że Pani Profesor skupia wokół siebie ludzi pracy, nauki, badaczy oraz przyjaciół i znajomych, każdego z nich obdarzając należną uwagą oraz szacunkiem.

Wielokrotnie mogłam zaobserwować u Pani Profesor umiłowanie swojej Ojczyzny oraz ból – przeżywany z powodu wojny i śmierci młodych ludzi na Majdanie czy wobec komunikatów docierających z Donbasu. W naszej ukraińsko-polskiej i polsko-ukraińskiej współpracy ten wątek patriotyczny niejednokrotnie zostaje uwypuklony. Ta Emisariuszka Ukrainy w Polsce i Polski w Ukrainie wielokrotnie obdarza nas – uczestników Ogólnopolskiego Seminarium Badawczego oraz Forum Polsko-Ukraińskiego i Ukraińsko-Polskiego – literaturą ukraińską oraz wytworami sztuki ludowej. Z niesamowitą energią gromadzi literaturę polską w takim celu, by zasilić biblioteki uczelni ukraińskich. Umożliwia wzajemną wymianę Pedagogów Ukrainy i Polski (Nyczkało, 2017).

Z czasem „miękną” polskie i ukraińskie serca oraz stają się bardziej otwarte i tolerancyjne. Ileż siły i energii ukrył Pan Bóg w tej z pozoru drobnej Istocie!

Stan mobilizacji wiadomości pedagogicznych, nawyków, cech osobowości i adaptacji Profesor Nelli G. Nyczkało do zawodu nauczyciela zyskuje oceny najwyższe, co należy właśnie uważać za główną miarę, stopnia i zakresu Jej gotowości zawodowej i osobistej.

Jestem dumna z tego, że spotkałam na swojej drodze taką OSOBE, takiego CZŁOWIEKA. Dziękuję Pani Profesor za wszystko! Niech Opatrzność dalej obdarza Panią Profesor zdrowiem, szczęściem i pomyślnością w sprawach osobistych, rodzinnych i zawodowych, czego życzę z całego serca.

STRESZCZENIE: Nieustannie trwają poszukiwania koncepcji kształcenia nauczycieli w uczelniach wyższych, by w sposób optymalny przygotować kandydatów do zawodu nauczyciela. Nauczyciel to zawód zaufania publicznego. Nie powinny go uprawiać osoby przypadkowe. Wskazane, by posiadały wysoki stopień gotowości zawodowej. Jak podkreśla wielu pedeutologów, nauczycielskie przekonania powinny stać się przedmiotem badań edukacyjnych. Zauważono, że poznanie i rekonstrukcja poglądów nauczycieli na wykonywany zawód może przynieść zmianę w procesie kształcenia.

SŁOWA KLUCZOWE: Nella G. Nyczkało, przygotowanie do zawodu nauczyciela, rezultaty badań

SUMMARY: In order to optimally prepare candidates for the profession of teachers, the universities all the time look for the concept of teacher training, especially teachers of younger students. The teacher is a profession of public trust and this profession should not practice random people. At the same time the training of teachers to leave a lot to be desired. No interviews to study promotes often people who do not understand the purpose of the meeting with the student. Many pedeutologists believe that the teachers' beliefs should be the subject of educational research. It was noted that knowledge and reconstruction of the views of teachers in the profession can bring change everyday school practice. The article presents the partial results of research on the preparation of candidates to the teaching profession early childhood education, during the first cycle.

KEYWORDS: Nella G. Nyczkało, prepare for the profession of teachers, results of research

Bibliografia

- Banach, C. (2001). *Edukacja–Wartość–Szansa. Wybór prac z lat 1995–2001*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Duraj-Nowakowa, K. (2011). *Kształtowanie profesjonalnej gotowości pedagogów*. Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”: Wydawnictwo WAM.

- Gara, J. (2017). Dialogiczna filozofia osoby i jej implikacje dla sposobu ujmowania fenomenu pracy. W A. Solak & J. Bluszcz (Red.), *Personalizm pracy ludzkiej. Współczesne konotacje* (s. 13–24). Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.
- Janicka-Panek, T. (2017). Gotowość zawodowa absolwentów studiów licencjackich i magisterskich do realizacji zadań nauczyciela wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej – Częściowe doniesienia z badań własnych. W E. Sałata & J. Bojanowicz (Red.), *Kształcenie nauczycieli do funkcjonowania w zmieniającej się rzeczywistości edukacyjnej: Teoria i praktyka*. Radom: Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego. Wydawnictwo.
- Kwiatkowska, H. (1997a). *Edukacja nauczycieli. Konteksty – kategorie – praktyki*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Kwiatkowska, H. (1997b). Nauczyciel w sytuacji zmieniającej się szkoły. Cz. 2. W L. Tuross (Red.), *Pedagogika ogólna i subdyscypliny*. Siedlce: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Kwiatkowska, H., & Kwiatkowski, S.M. (Red.). (1998). *Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań zmieniającego się świata*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Kwieciński, Z. (1998). Zmienić kształcenie nauczycieli. W A.K. Siemak-Tylińska, H. Kwiatkowska, & S.M. Kwiatkowski (Red.), *Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań zmieniającego się świata*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Lewowicki, T., Puślecki, W., & Włoch, S. (2004). *Transformacja w polskiej edukacji wczesnoszkolnej: Praca zbiorowa*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Niemiec, J. (2005). Edukacja ku wartościom – priorytet pedagogicznych powinności. W W. Furmanek (Red.), *Wartości w pedagogice*. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE.
- Nyczkało, N.G. (2017). Współpraca naukowców jako źródło osobistego wzbogacenia duchowego i zawodowego (do VII polsko-ukraińskiego / ukraińsko-polskiego forum). *Edukacja Zawodowa i Ustawiczna: Polsko-Ukraiński Rocznik Naukowy*, (2/2017), 585–595.
- Sałata, E., & Bojanowicz, J. (Red.). (2017). *Kształcenie nauczycieli do funkcjonowania w zmieniającej się rzeczywistości edukacyjnej: Teoria i praktyka*. Radom: Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego. Wydawnictwo.

- Solak, A., & Bluszcz, J. (Red.). (2017). Personalizm pracy ludzkiej. Współczesne konotacje. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.
- Śliwerski, B. (2014). O dezintegrujących aspektach polityki oświatowej wobec wczesnej edukacji. W D. Klus-Stańska (Red.), *(Anty)edukacja wczesnoszkolna*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

